

ÁDÁM TAMÁS

Hordalékanyagba, iszapba ágyazott bagolycsontváz
 Interjú Schrammel Imre keramikussal

**Schrammel Imre Szombathe-
 lyen született 1933. október 29-
 én, Kossuth-díjas magyar
 iparművész, keramikus, a Ma-
 gyar Iparművészeti Főiskola
 egykori rektora, az MMA ren-
 des tagja, kitüntették a Nem-
 zet Művésze címmel. Az ez-
 redvégi kerámiaművészet
 megújítója.**

Felsőfokú tanulmányokat a Magyar Iparművészeti Főiskolán folytatott (1952–1957), ahol Borsos Miklós és Gádor István voltak a mesterei. A diploma kézhezvétele után hamarosan bekerült tanítani a Magyar Iparművészeti Főiskolára, ahol a lépcsőfokokat végighaladva 1990-ben egyetemi tanári kinevezést kapott, 1991-ben nyerte el a DLA (Doctor Libera-
 lium Artium, azaz a szabad művészetek doktora) fokozatot, majd 1993–
 1999 közt az egyetem rektoraként működött, közben mind a MOME,
 mind a JPTE képzőművészeti mesteriskoláinak témavezető tanára. Hár-
 man szereztek vezetése alatt DLA fokozatot, jelenleg két fő dolgozik ke-
 ze alatt a címért.

Már fiatal korától kezdve megtanulta a klasszikus kerámiamesterség
 minden csínját, majd hozzá az új stíluslehetőségeket is, nonfiguratív kife-
 jezési módokat, szürreális figurákat, az új technikákat, maga is az új tech-
 nikák egyik bevezetője, így nem csoda, hogy nemcsak mestertanárként,
 hanem vendégtanárként is működött Amerikában (Haystack Mountain
 School of Craft) 1983-ban, Innsbruckban (Art Didacta) 1987–88-ban,
 Kanadában (Banff Centre) 1987-ben, Trierben (Europäische Akademie)
 1987-ben és 1989-ben a haifai egyetemen.

Nevéhez fűződik az első magyarországi kerámiaszimpozion megszervezése (Siklós, 1969). 1981-től a Nemzetközi Kerámia Akadémia vezetőségi tagja, 1986 óta alelnöke.

Mintáz porcelánedényeket, kisplasztikákat, agyagfigurákat, monumentális hatású szobrokat. Művészetének motívumait a természetből, a néprajzból, a mítoszokból és önmagából meríti. Számos híressé vált agyagszobra és agyagból mintázott sorozata van, köztük *Lőtt oszlopok* 1–8. (1981–85) és porcelánból mintázott sorozata a *Karneval* című (1995–98).

* * *

Vidéki gyerekként halakat, madarakat gyűjtött, aknákat szerelt. Középiskolás éveit Újpesten töltötte, átúszta a Dunát. A főiskolán Borsos Miklós figyelt fel rá. Schrammel Imre kerámiái annyira eredetiek, merészek, hogy a látványába beleborzong az ember. Megkapta a Prima Primissima-díjat, aminek az a pikantériája, hogy a lószobrot éppen ő készítette.

Hogy került Szombathelyről Nagykanizsára?

Kétéves voltam, amikor elváltak a szüleim, anyámnál maradtam, nagymamámhoz költöztünk Nagykanizsára, ott nevelkedtem.

Mozgalmas gyermekkorra lebetett.

Szó szerint mozgalmas volt. Kanizsa fölött húztak át az amerikai és az angol repülőket. A közelünkben épült ki a magyar-német légharítás bázis. Őrületos légi csatákra emlékszem. Roncsokra a réten. Hozzászoktunk a halottakhoz is. Játéknak vettük a háborút, élveztük a felhajtást.

És a balászatot, ahogy tudom.

Máskálós gyerek voltam, barangoltam a környéket. Fűzfa kosárral emeltem ki a halakat a helyi patakból, átvittem őket egy bombatölcsérből

keletkezett tóba, hogy tovább éljenek. Ficáncoltak a vörösszárnyú keszegek, szivárványos öklék, csikhalak.

Mi a helyzet a madarakkal?

Kaptam valakitől egy Herman Ottó-madárkönyvet, a képek alapján azonosítottam a rét fölött elhúzó sólymokat, ölyvöket. Fogalmam nincs, hogyan, de megtanultam madarakat kitömní. Ma már tudom, az akkori élethelyzetek meghatározták a későbbi pályámat.

Véget ért a háború. Merre vitt az útja?

Bejöttek az oroszok, társbélőket kaptunk. Mire visszajutottunk, lakhatatlanná tették a házat; felgyújtották a parkettát, a bútorokat. Anyám lényegében menekült Pestre. Én az iskolaév végéig maradtam, amikor is a másik nagyanémhoz mentem Sopronba. Apámat kétszer láttam csak életemben. Azt mondták, meghalt. Kihallgattam egy beszélgetést, abból tudtam, nem stimmel valami. Felszöktem Budapestre, ahol annak ellenére is ráleltem apámra, hogy megváltoztatta a nevét. Dobogott a szívem, amikor bekopogtam a munkahelyére. Bemutakoztam, fel se nézett a papírai közül, levegőnek nézett. Szörnyű csalódás ért.

Hogy került Újpestre?

Elegem lett a családomból, pár hétig csöveztem Pesten. Apám végül annyit megtett, hogy beíratott az iskolába, a nagybátyámnál laktam Újpesten. Onnan jártam be az Ady Endre Gimnáziumba, ahol gyalázatos három hónapot töltöttem.

Miért?

Elit, belvárosi iskolába került egy zalai tájszólással beszélő gyerek. Tanárok és diákok együtt röhögtek minden egyes megszólalásomkor. A nagybátyám, aki zenetanár volt, ezt tudta, s megemlítette, hogy járhatnék az újpesti iskolába. Berakott a Könyves Kálmán Gimnáziumba is, ott végeztem. A fiam és az unokám szintén ott érettségizett.

Itt nem cikizték?

Az égadta világon semmi kivetnivalót nem találtak bennem. Talán azért, mert ők meg a külvárosi, szlenges tájszólást beszélték, és gondolkodásuk is rokon volt az enyémmel. Együtt csavarogtunk a városkörnyéki erdőkben, réteken. Kis komp járt át a hajógyári szigetre. Csak hát nekünk nem volt pénzünk, így aztán egyszerűen átúsztuk a Dunát.

Már ebben az időben keramikusként képzelte el a jövőjét?

Eszembe nem jutott. Talán annyi, hogy szerettem rajzolni.

Mégis hogy kanyarodott erre a pályára? Hogy lett keramikus?

Abszolút véletlenül. A Könyvesben azt volt a szokás, hogy a hetedik osztályosok rendeznek egy farsangi előadást a végzősöknek. Ránk osztották a lebonyolítást. Az egyik osztálytársam rendezte a műsort, én készítettem a díszletet. Utána elhatároztuk, hogy a társam megpróbálkozik a rendezéssel, én pedig jelentkezem az Iparművészeti Főiskola díszlettervező szakára.

Még mindig nem értem a keramikusságot.

Lesz ez még bonyolultabb is. Díszlettervezői szakra jelentkeztem. A felvételi két hétig tartott: egyfolytában rajzoltunk, tettünk-vettünk. Közben egyesével behívtak bennünket egy bizottság elé. No, itt közölték velem, hogy díszlettervezőnek tehetségtelen vagyok, de menjek vissza és rajzoljak tovább. Rajzoltam, a teremben egy ember sétálgatott a bakok között, aki egyszer csak megbökte a vállamat, mondta: mester, maga vegye a cókómókját és jöjjön velem! Átvitt egy másik terembe, ott kellett rajzolnom. Megint következett egy bizottság. Feltették a kérdést: akarok-e ötvös lenni. Azt se tudtam, mi az, azt viszont tudtam, hogy katona nem akarok lenni. Így lettem ötvös. Nem szerettem a fémet. Átjártam a keramikusokhoz, próbálgattam magam. Másodéves koromban nyertem egy kerámia-pályázatot. Ennek eredményeként kerültem át a kerámia-porcelán szakra.

Hogy hívták azt a sétálgató embert?

Borsos Miklósnak. A mesteremet tisztelhettem benne. Megrendített, amikor nyolcvannégy évesen meghalt. Nagy művész és fantasztikus ember volt. Egységes és következetes életművet hagyott hátra.

Az 56-os forradalomban vállalt szerepet?

A szakunk egy sarokra működött a Kilián laktanyától. Mi voltunk a Bem-szoborig vonuló főiskolások, egyetemisták.

Később lett ebből baja?

Az égvilágon semmi.

Rá egy évre diplomáztott.

A főiskoláról egy csomó diák és tanár elment a forradalom után, megüresedtek a helyek. Lediplomáztam. Éppen a folyosón ballagtam, amikor találkoztam Borsos Miklóssal. Mondta: mester, maga itt marad, mert legalább már megtanulta a szakmát. Így lettem tanársegéd. Attól a pillanattól kezdve a nyugdíjazásomig ott tanítottam.

Közben ösztöndíjasként kinn járt Kínában.

A szövetségben szóltak, hogy kaptam egy kínai ösztöndíjat, valószínűleg azért, mert nyelveket beszéltem. Eljutottam a hatalmas országba, egy évvel a kulturális forradalom előtt. Belecseppentem egy tökéletesen más kultúrába. Csak kapkodtam a fejem. Sok mindent nem értettem. Később

rájöttem, hogy minden a négyzetek köré rendeződik, aminek közepén a császár ül, tőle mindennek egyforma távolságra kell lennie. És mindennek ott van az ellensúlya: a napnak az éjszaka, a sötétnek a világos. Később Japánban hosszabb ideig dolgoztam, izgalmas vizuális kultúra mindkettő.

Egyik kritikusa írta: ön ugyan tökéletesen tisztában van a szakmával, ám a kerámiában tudatosan nem alkalmazza egyik tanult fogást sem.

Különböző hatások értek nyugati, szakmai útjaim során, minekutána több válságkorszakot éltem át. Úgy döntöttem, ha az ősember a kezével az előtte lévő anyagból el tudott indulni, akkor ennek nekem is elégnek kell lenni. Egy ideig elég következetesen mentem ezen az ösvényen. Dolgoztam a Rába-parton, kiszedtem a mederből a hordalékanyagot, és belehelyeztem egy mérgezett bagoly csontvázát. Egész sorozatom van hasonlókból. Gondolkodtam azon, mi is történt. És akkor rá kellett döbbenem, hogy a művészet egyik legfontosabb kérdése az élet-halál határainak a tapogatása. A halál utáni elmúlás az egy lassú égés. Mint ahogy az élet is, csak egy kicsit más dimenzióban.

Egy másik korszakában szétlötte a szobrait, s ezzel különös hatást ért el, csodálatos formák születtek.

Akkoriban a művészetekben mindent a kockára vezettek vissza. Engem is érdekelt ez a megközelítés. Elmentem ebbe az irányba. Amikor

egyszer elkészült egy sima, tökéletes formájú, szögletes, fehér oszlop, nézegettem. És akkor rájöttem: innen nincs tovább, a tökéletességet nem lehet felülmúlni. Akkor már nincs is dolgom. Dühöngtem tehetetlenségemben, ütöttem, vágtam a kerámiákat, beléjük lőttem. Észrevettem, hogy sajátos formák alakulnak ki. Ezt tovább fejlesztettem, szereztem a filmgyárban trükkpatronokat, az anyag közepébe helyeztem, és robbantottam.

Veszélyes foglalatosság. Netán tűzszerész végzettsége is van?

Mint említettem, háborús gyerekkorom volt. Darabokra szedtünk minden kezünk ügyébe került bombát, aknát, kézigránatot, lőszert. Ez volt a tűzszerési iskola.

Később aztán megkapta a Prima Primissa-díjat. Hazatért egy ló.

Ja, igen, a Kincsem hazatért, ugyanis én csináltam azt a szobrot. Álomban nem gondoltam, hogy valaha én is megkapom ezt a díjat.

Lekerekíteném egy sablonos kérdéssel: min dolgozik?

Tulajdonképpen semmin. Szedem össze az írásaimat. A Körmenyi Galériában volt egy kiállításom, utána a tulajdonosnővel megbeszéltük, hogy kiadunk egy könyvet. Megpróbálok valahogy, egy művészettörténész segítségével összerakni a dokumentumokat.

Összerakta?

Össze, meg is jelent.

